

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ
(1917–1921 РОКИ):
ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Тринадцяті Біографічні читання

UKRAINIAN REVOLUTION
(1917–1921): HISTORICAL
AND BIOGRAPHICAL DIMENSION

Thirteenth Biographical readings

8 червня 2017 р. відбулися організовані Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським біографічним товариством Тринадцяті Біографічні читання «Українська революція (1917–1921 роки): історико-біографічний вимір», присвячені знаковій даті — 100-річчю Української революції 1917–1921 рр. У Біографічних читаннях взяли участь провідні вчені НБУВ та академічних інститутів НАН України, науковці з вищих навчальних закладів, представники вітчизняних бібліотечних та архівних установ, а також молоді дослідники. Розглядалися такі питання: «Постагі Української революції у сучасній українській біографіці: спроби нового прочитання»; «Українська революція в ретроспективі розвитку вітчизняної біографіки»; «Джерельна база біографічних досліджень діячів Української революції»; «Формування вітчизняних ресурсів біобібліографічної інформації діячів Української революції».

Біографічні читання відкрив **Володимир Іванович Попик**, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, директор Інституту біографічних досліджень, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор. Вчений, зокрема, зазначив, що Українська революція 1917–1921 рр. стала центральною подією всього українського ХХ ст., тому її ідеї, здобутки і досвід, часом дуже гіркий, а також ілюзії, прорахунки, втрати її провідників і учасників не можуть не привертати нині до себе увагу. На думку В. І. Попика, дуже важливо глибоко осмислити події Української революції через їх людські виміри, крізь долі наших співвітчизників, зрозуміти їхню готовність чи неготовність до масштабного історичного зламу, який відбувався на їхніх очах і за їхньою участю, збагнути, що всі вони увійшли в революцію одними, а вийшли зовсім іншими. Для біографістів тут — велике

неоране поле, незважаючи на те, що зроблено й опубліковано вже багато. Однак, як вважає вчений, сучасні дослідники не готові ще вповні сприйняти усю складність, суперечливість і ситуативність перипетій людського життя, а це, можливо, є найважливішим, що необхідно для глибинного аналізу сучасного українського соціуму кризь призму людських доль, людського потенціалу.

Лариса Іванівна Буряк, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, свою доповідь *«Гнат Павлович Житецький: штрихи до психологічного портрета на тлі Української революції (1917–1921 року)»* присвятила одній із знакових постатей тієї доби, життя якої досі залишається поза «великим біографічним нарративом». Для реконструкції психологічного портрета Г. П. Житецького доповідачем була запропонована система маркерів — базових, професійних, самоідентифікаційних. Були обґрунтовані такі ідентифікації Г. П. Житецького, як «інтелектуал другої половини ХІХ — ХХ ст.», «людина полікультурна», «син відомого ученого і педагога П. Г. Житецького», «киянин», «колишній секретар „Кіевской Старини”», «член Старої громади» та ін. Такий підхід дозволив проаналізувати родинні відносини, стосунки з оточенням, зосередити увагу на світоглядних позиціях, культурних, професійних пріоритетах і тих непростих обставинах, які визначили основну векторність його життя. Завдяки сучасним стратегіям біографічного дослідження Л. І. Буряк вдалося показати багатогранність постаті Г. П. Житецького у контексті подій Української революції.

Доповідь **Ігоря Борисовича Гирича**, доктора історичних наук, завідувача відділу джерелознавства нової історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, *«Потреба видання творчої спадщини дипломата УНР О. Бочковського: перспективи і складності»* була закликком до повернення із забуття імені і творчих надбань визначного українського суспільствознавця, фахівця з проблем національного відродження, теоретика нової соціологічної дисципліни націології Ольгерда Іполита Бочковського (1885–1939). Доповідач визначив О. Бочковського як представника демократичної та соціалістичної течії в національній думці, який продовжував традицію народовців-громадівців та соціалістів-реформістів. Порівнювалися його погляди на націю та національні проблеми з працями класиків націософської думки М. Гроха, Е. Сміта, Е. Геллнера, а також українських теоретиків національної проблеми В. Липинського, Д. Донцова, М. Грушевського. Насамкінець І. Б. Гирич зазначив, що О. Бочковський, якому належить системний погляд на проблему

нації та націоналізму, котрий визначив предмет і об'єкт націології та запропонував її оригінальну термінологію і структуру, заслуговує на максимально повне видання своєї багатогранної спадщини.

У виступі доктора філологічних наук, старшого наукового співробітника відділу світової літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України **Лесі Станіславівни Генералюк** «*Витоки трагедії 1917–1922 років: погляд Максиміліана Волошина*» була викладена інтерпретація М. Волошиним, українцем за походженням, трагедій початку ХХ ст. Його рецепція витоків російської революції, червоного терору та штучно розв'язаного голоду базується на ґрунтовних знаннях з історії Європи й Росії. Він, літописець-учасник кривавих подій, філософ, гуманіст, який врятував десятки чи й сотні життів, виводить формулу катастроф 1917–1922 рр., у яку включає масштабну духовну кризу свідомості мас, стиль правління вождів, одержимих агресією, а також сформовану протягом декількох століть геополітичну модель поведінки Росії як держави.

Свою доповідь «*Методологія історії української бібліографії М. І. Ясинського: витоки революційності*» доктор філософії, докторант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського **Валентина Теодорівна Петрикова** присвятила одному із фундаторів бібліографічної справи в Україні 1920-х рр., завідувачу відділу «Україніка» ВБУ при ВУАН М. І. Ясинському, проаналізувавши його науковий доробок в галузевих напрямках бібліологічного знання, яке в Україні доби революційних змагань було означено філософією українського відродження. Головну увагу доповідач зосередила на підході вченого до розробки системної концепції розвитку національної бібліографії, зокрема детально розглянула виклад методологічних особливостей її історії через зміст рецензії М. І. Ясинського «До історії української бібліографії ХІХ ст.» на лекційний курс доцента Харківського бібліотечного інституту І. І. Корнейчика «Розвиток бібліографії на Україні». Цю наукову працю М. І. Ясинського, на думку В. Т. Петрикової, слід розглядати як остаточно викладену довершену концепцію еволюціонування бібліографічного руху в Україні.

Кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Світлана Миколаївна Ляшко** у доповіді «*Українські пасажери „філософського пароплаву“*» зазначила, що поняття «філософський пароплав» увійшло в науковий обіг з початку 1990-х рр. і що в новітній українській історіографії тема депортації за межі радянської держави представників української інтелігенції розглядається переважно в контексті її взаємовідносин з владою. Український список кандидатів на вислання «антирадянськи» налаштованої інте-

лігенції, який складався із 77 осіб, був підготовлений ДПУ України на початку серпня 1922 р. і затверджений спеціальною комісією ЦК РКП(б), після чого неодноразово корегувався. Зі зміною державної стратегії еміграція за кордон була замінена «плановою переброскою» у віддалені регіони РРФСР. Головною мотивацією залишалось побоювання радянської влади, що висилання за кордон «посилить осередки української шовіністичної еміграції». Частина осіб зі списку отримала покарання в іншій формі або була вислана за іншими списками. Доля багатьох визначених на депортацію представників української еліти і сьогодні залишається недослідженою.

Ігор Іванович Стамбол, науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, дослідив тему «*Українська революція 1917–1921 років як злам у долях її натхненників (на прикладі учасників „Братерства Тарасівців“)*». Проаналізувавши кількісний склад братчиків та їхні біографічні дані, доповідач дійшов висновку, що 17 із 49 відомих на сьогодні учасників організації в різний спосіб долучилися до революційних подій. Найпомітнішою у 1917–1921 рр. була діяльність братів С. і В. Шеметів — відомих монархістів, І. Липи — кількарзового міністра урядів УНР, Є. Тимченка — науковця й організатора УАН. Для більшості з них Українська революція стала останньою активною фазою діяльності, і лише кілька осіб змогли продовжити наукову чи політичну кар'єру (переважно на еміграції). Такі фактичні дані дають підстави стверджувати, що Українська революція виявилася зломом у долях її натхненників — діячів, що доклали значних зусиль до її початку і проведення.

Доповідь «*Меморіальна бібліотека Максиміліана Волошина — національна гордість України*» **Ігоря Валентиновича Левичева**, кандидата філологічних наук, старшого викладача Інституту слов'янської філології і журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (Київ), була присвячена докладному опису меморіальної бібліотеки видатного поета, літературного критика, художника і перекладача, яка нині зберігається в Будинку-музеї М. Волошина в Коктебелі (Крим) і налічує 9254 одиниць зберігання. У виступі було розгорнуто представлено російський та іноземний відділи бібліотеки, а також описано «масонсько-езотеричний» розділ, який раніше практично не досліджувався. І. В. Левичев зупинився на огляді книжкових видань видатних діячів української культури, зокрема на прижиттєвих виданнях академіка О. І. Білецького й автографі поета Павла Тичини. Окремо доповідач охарактеризував унікальні феодосійські видання періоду 1917–1921 рр. — альманахи «К искусству!» і «Ковчег», які були видані мізерним на-

кладом і збереглися лише в меморіальній бібліотеці М. Волошина в Коктебелі — одній із найцінніших книгозбірень України з точки зору її збереженості, цілісності, первозданної повноти, а також історико-культурної значущості наявних у ній видань.

Тамара Павлівна Демченко, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, та **Ірина Яківна Каганова**, завідувач відділу краєзнавства Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, виступили з повідомленням *«Діячі Української революції доби Центральної Ради у сучасній біографістиці: чернігівський вимір»*. У ньому йшлося про коло діячів Української революції доби Центральної Ради — уродженців Чернігівщини і безпосередніх учасників подій 1917–1918 рр. у Чернігово-Сіверському краї, дано стислий аналіз переважно сучасної історико-біографічної літератури про їхню революційну діяльність. Для розуміння конкретної ситуації в регіоні були визначені особливості перебігу подій першого етапу революції, стисло прокоментовано стан джерельної бази. Доповідачі зауважили, що з визначеного кола діячів (а їх майже 40) не про кожного нині можна знайти наукову або науково-популярну інформацію і є чимало постатей, чії біографії ще зовсім не опрацьовані, а також висловили сподівання, що складена ними бібліографія визначить напрям подальших пошуків.

Доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Сергій Миколайович Міщук** зазначив у своїй доповіді *«Волинь у період Української революції (1917–1921 роки): історико-біографічний вимір»*, що аналіз подій Української революції викликав гостру полеміку серед учених, виявив ідеологічні розбіжності у трактуванні історичних фактів та сприяв створенню розмаїтої історіографічної площини для історичних розвідок. Однак представлені вони в сучасній історіографії нерівномірно: менше досліджень регіонального характеру, поданих крізь призму «провінційного» сприйняття тогочасних подій представниками місцевої еліти. Першочергової ваги історіографічним джерелом національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. стали роботи самих учасників Української революції, які перебували безпосередньо у вирі подій. До таких робіт варто віднести, зокрема, працю очевидця та учасника цих подій на Волині Петра Абрамовича *«Матеріали до історії Жовтневої революції в Житомирі (1917–...)»*.

Аспірантка Київського університету імені Бориса Грінченка **Ірина Вадимівна Яковлева** у виступі *«Родина Грінченків і „жіноче” питання у загальному соціокультурному контексті по-*

чатку ХХ ст.» зробила спробу розглянути малодосліджене питання гендерного дискурсу кінця ХІХ — початку ХХ ст. крізь призму особистісних взаємин визначних представників тогочасної української інтелігенції — Бориса та Марії Грінченків. Доповідач з'ясувала, що існує досить багато непрямих свідчень того, що з приводу «жіночого питання» і Борис, і Марія мали кожен свою, чітко визначену позицію. Боротьба жінок за свої права в усьому світі не лише спонукала Грінченків порушувати відповідну тематику у своїх рукописах і деяких публікаціях, а й наклала відбиток на їхнє родинне життя.

Загалом до виступу на Тринадцятих Біографічних читаннях було підготовлено 47 доповідей і повідомлень. Подаємо короткий виклад окремих з них.

У доповіді доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, директора Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України **Лариси Дмитрівни Березівської «Журнал „Вільна українська школа” (1917–1920) як джерело біографічних досліджень освітніх діячів доби Української революції»** було розкрито причини появи, історію, структуру часопису «ВУШ», який відіграв особливу роль у консолідації культурно-просвітницьких, педагогічних сил довкола ідеї створення національної системи освіти на основі кращого вітчизняного та європейського досвіду. Доповідач зазначила, що журнал презентує біографічні відомості, інформацію про напрями, зміст, особливості діяльності широкого кола педагогів, освітян, громадських діячів, а також віддзеркалює стан освіти та педагогічної науки в добу Української революції, становлення української державності. Наприкінці виступу Л. Д. Березівська повідомила, що у рамках відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 рр. із метою надання широкого доступу користувачам до журналу «Вільна українська школа» започатковано проект з оцифрування колекції, що зберігається у фонді ДНПБУ імені В. О. Сухомлинського.

Інна Олександрівна Демуз, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри документознавства Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», окреслила **«Участь Петра Стебницького в подіях Української революції (1917–1921 роки)»**, наголосивши, що він постійно і наполегливо працював над питаннями захисту українства. Доповідач охарактеризувала діяльність П. Стебницького на громадських і урядових посадах, які він обіймав у Петрограді та Києві. Зокрема, перебування П. Стебницького на посаді міністра народної освіти та мистецтв Української Держави сприяло реалізації важливої місії: саме йому належить першочергова

роль у підписанні закону про заснування Української академії наук.

У доповіді *«Мемуари діячів Української революції: підходи до класифікації»* **Надії Іванівни Любовець**, кандидата історичних наук, завідувача відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, було розглянуто авторів спогадів через їх приналежність до основних політичних сил, що брали участь у революційних подіях, — національно орієнтованих, більшовицьких та білого руху. Як основний критерій класифікації мемуарів використано професійну ознаку авторів: державні діячі; військові діячі; вчені, письменники, педагоги. Зазначено, що цей розподіл досить умовний, адже автори, окрім своєї основної діяльності, були активними громадськими діячами, науковцями, письменниками. Виділено основні жанри спогадової літератури.

Доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету **Олександр Олександрович Коник** присвятив свою доповідь *«Депутат Конгресу трудового народу Микола Жерліцин та слідство в його справі (1921–1922 року)»* маловивченій проблемі персонального складу рядових учасників Української революції 1917–1921 рр., розглянувши її крізь призму реконструкції біографії М. Жерліцина, активного прихильника С. Петлюри. Був проаналізований інформаційний потенціал слідчих справ радянських каральних органів як історичного джерела для виявлення складу та характеристики учасників Української революції; зроблений висновок про хибність пропагованого раніше стереотипу щодо проросійських національних цінностей жителів Південної України.

Валерій В'ячеславович Томазов, кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України, дослідив *«Спогади Якова Ждановича як джерело для реконструкції біографії Вадима Модзалевського»*. В. В. Томазов повідомив про автора мемуарів — українського історика та мистецтвознавства Якова Миколайовича Ждановича (1885–1953) — та про історію їх створення. Доповідач проаналізував надзвичайний інформаційний потенціал цього джерела для відтворення маловідомих сторінок з життя знаного українського історика, мистецтвознавця, громадського, наукового та державного діяча Вадима Львовича Модзалевського (1882–1920).

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії Української революції Інституту історії України НАН України **Олександра Борисівна Кудлай** у доповіді *«Олександр Жуковський:*

сторінки біографії військового міністра УНР» зазначила, що О. Жуковський належить до кола військових-українців, які після падіння Російської імперії прийшли до усвідомлення необхідності будівництва національної держави. Свої професійні знання і досвід він віддав створенню одного з її головних інститутів — українських збройних сил. Одним з найвагоміших внесків О. Жуковського у розбудову незалежної України стала його діяльність на посаді міністра військових справ в уряді В. Голубовича (січень — квітень 1918 р.).

У доповіді *«Біографіка у дитячому читанні в Україні 1917–1921 років»* кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Наталія Петрівна Марченко** зазначила, що в репертуарі дитячої книжки вказаного періоду в Україні біографіка представлена дуже скупо, зокрема поодинокі українськомовні видання стосуються винятково постатей історичних чи легендарних. На жаль, за короткий буремний проміжок тогочасного існування самостійної соборної України її провідні діячі не встигли сформулювати навіть ідеї цілісного національного пантеону, орієнтованого на юного користувача. Натомість «радянська» влада від початку провадила свідоме конструювання образу-симулякру ідеального «вождя» та «героя» саме як зразка для наслідування молодшим поколінням.

Дослідивши *«Творчий доробок Сергія Єфремова в рецензіях на шпальтах „Книгаря” (1917–1919 роки)»*, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій **Світлана Григорівна Іваницька** дійшла висновку, що публіцистична спадщина С. Єфремова є надзвичайно вагомим, але недостатньо залученим у сучасний комунікативний простір інтелектуальним ресурсом. С. Г. Іваницька проаналізувала структуру, зміст, спрямованість рецензій — рефлексій сучасників на доробок С. Єфремова тієї доби, а також їх інформаційний потенціал щодо сприйняття його творчості в контексті тогочасних політичних та літературознавчих реалій.

У своїй доповіді *«Актуалізація біографій героїв української мунувишини у південноукраїнському історіографічному процесі за доби Української революції 1917–1921 років»* **Олександр Євгенович Музичко**, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України історичного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, зазначив, що одним із «фронтів» Української революції на півдні України був історично-пам'яттєвий. У боротьбі за історичну пам'ять людей, деформовану століттями насаджуваним колоніальним образом «Новоросії» у Російській імперії, узяли активну участь місцеві історики. Одним з напрямків українського про-

будження було формування образу героя української історії, процесу, що охопив усю територію України. Насамкінець доповідач зауважив, що досвід цієї боротьби слід враховувати зараз, оскільки Південна Україна все ще є місцем різкої боротьби за історичну пам'ять України.

Головний спеціаліст відділу довідкового апарату документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України **Аліна Миколаївна Марченко** дослідила тему *«Микола Садовський та його театр у період революційних подій у Києві 1917 року»* і дійшла висновку, що М. Садовський та його театр брали активну участь у подіях Української революції. М. Садовський стояв біля витоків перших законів і реформ у театральній сфері, а театр за своєю естетикою був мистецькою школою, інколи — громадською трибуною, в складні воєнні часи — місцем підтримки бойового духу української армії. Дану наукову розвідку можна вважати першим етапом дослідження мало висвітленої теми життя і творчості театрального корифея у роки Української революції.

У доповіді *«Українська революція в долях її учасників (за матеріалами газет 1917–1921 років)»* молодший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Тетяна Володимирівна Котлярова** зазначила, що періодика доби Української революції має великий біографічний потенціал. Зокрема, за шпальтами щоденної політичної, економічної і літературної газети «Нова Рада» (1917–1919) можна простежити участь у революційних подіях багатьох українських діячів, їхні переміщення та призначення на посади в українських урядах, а також знайти суто життєписну інформацію (наприклад, у некрологах).

Аспірант Київського університету імені Бориса Грінченка **Андрій Віталійович Міхєєв** у повідомленні *«Участь Опанаса Андрієвського у роботі Директорії УНР протягом 1918–1919 років»* розглянув державно-політичну та партійно-громадську діяльність члена Директорії УНР О. Андрієвського: акцентував увагу на еволюції його поглядів як політика, відносінах з іншими лідерами Української революції, а також подав стислий аналіз його основних рішень як державного діяча, оцінку його дій, що отримали поширення в українській історіографії.

Валерій Валерійович Левченко, кандидат історичних наук, доцент кафедри «Українознавство, історико-правові та мовні дисципліни» Одеського національного морського університету, у доповіді *«Українська революція 1917–1921 років — історичний рубіж у долях вчених-істориків Одеси»* проаналізував проблеми, що стояли на шляху інтелектуалів, серед яких більшість були російськомовними та не сприймали ідеї створення Української держави; описав

форми та методи практичної реалізації адаптації вчених у часи існування українських національних урядів; розглянув заходи, які здійснювала місцева влада для розширення сфери вживання української мови у різних напрямках інтелектуального життя — освіти, науки, повсякденності науковців; дійшов висновку, що більшість вчених-істориків Одеси не входили до складу основної рушійної сили процесів українізації у місті.

У доповіді *«Специфіка представлення біографій діячів Української революції у шкільних підручниках з історії України»* Надія Кузьмівна Гончаренко, викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Міжнародного науково-технічного університету (Київ), обґрунтувала важливість подання в підручниках з історії біографій діячів Української революції, серед яких, як правило, представлені М. Грушевський, П. Скоропадський, С. Петлюра, Є. Петрушевич, В. Винниченко. Біографічна інформація стосується переважно політичних аспектів діяльності названих діячів, але цього недостатньо для розкриття їхнього цілісного образу та мотивації дій і вчинків. На жаль, абсолютно відсутні біографічні довідки у параграфах, де йдеться про розвиток культури у вказаний період, що могло би глибше й повніше представити його.

Світлана Іванівна Смілянець, заступник генерального директора Національної історичної бібліотеки України, представила огляд *«Інформаційні ресурси Національної історичної бібліотеки України — джерельна база біографічних досліджень про діячів Української революції 1917–1921 років»* і підкреслила, що, маючи унікальний фонд документів історичної тематики, котрий відображається в електронному каталозі та тематичних базах даних, а також укладаючи власні бібліографічні покажчики, НІБУ долучається до створення нових ресурсів для біографічних досліджень, отже, є потужною джерельною базою досліджень про діячів Української революції.

Катерина Юрївна Жбанова, молодший науковий співробітник відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства НБУВ, розкриваючи тему *«В. К. Винниченко — політичний діяч доби Української революції (за матеріалами колекції листівок відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ)»*, повідомила, що завдяки активній громадській та політичній позиції В. Винниченко посів помітне місце в неперіодичних інформаційно-агітаційних друках 1917–1921 рр. Наявні у фонді НБУВ листівки репрезентативно розкривають політичне бачення соціально-економічного розвитку України та практичні дії В. Винниченка, висвітлюють ставлення до його владної діяльності різних політичних сил, громадських організацій, дають уявлення про особливості представлення віх його життєдіяльності.

«Військово-політична діяльність С. В. Петлюри періоду Директорії УНР (за матеріалами колекції листівок Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)» була представлена молодшим науковим співробітником відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства НБУВ **Олександром Федорівною Шорсткіною**. Крізь призму аркушевих видань років Української революції у фондах НБУВ була висвітлена постать Симона Петлюри (1879–1926) як державно-політичного і військового діяча та його зусилля у сфері розбудови української державності, зокрема на етапах підготовки антигетьманського повстання, утвердження та здійснення Директорією своєї влади, протистояння більшовицькій агресії.

Науковий співробітник Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського **Наталія Миколаївна Кропачева** у доповіді *«Діяльність Українського історичного кабінету: персоніологічний вимір»* проаналізувала досвід вивчення та відображення роботи УІК у Празі в історіографічних студіях вітчизняних та іноземних науковців, висвітлила основні етапи його формування та функціонування, зупинилась на деяких аспектах діяльності співробітників інституції.

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Вікторія Василівна Патик** вивчала *«Особові архівні фонди діячів Української революції 1917–1921 років (за архівними документами ЦДАГО України)»*, оскільки саме в цій установі зберігається найбільший масив архівних матеріалів з історії революційного руху від 1917 р. Було охарактеризовано особові фонди Д. В. Антоновича (ф. 3956), В. К. Винниченка (ф. 1823), М. С. Грушевського (ф. 3549), С. В. Петлюри (ф. 3809), С. П. Шелухіна (ф. 3695) та ін. Відзначено, що у фондах даного архіву розміщена велика кількість унікальних архівних документів щодо історії Української революції 1917–1921 рр. та її діячів.

У доповіді **Юлії Вікторівни Вернік**, наукового співробітника відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ, *«Наукові осередки України в період Української революції 1917–1921 років як передумова розвитку віртуальних наукових спільнот сьогодення (на матеріалах щоденників В. І. Вернадського)»* було простежено творчі та особисті стосунки членів наукових товариств початку ХХ ст.; доведено, що такі взаємозв'язки обумовлюють не тільки характер комунікаційних процесів при вирішенні спільних задач, а й пошук оптимальних форм організації сьогоденних наукових, у тому

числі віртуальних, об'єднань, механізмів управління наукою в цілому, шляхів формування майбутнього національного наукового середовища.

Олеся Іванівна Дзира, науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, у доповіді «*Післяреволюційна політична імміграція українців до Канади: історико-біографічний вимір*» зупинилась на особливостях другої хвилі імміграції українців до Канади з політичних мотивів, у тому числі спричинених поразкою Української революції 1917–1921 рр. На прикладі міжвоєнного періоду життя В. Босого, офіцера Легіону УСС та армії УНР, засновника й очільника організації «Січ» в Канаді, видавця та редактора кількох періодичних видань, простежено процеси, що відбувались в роки післяреволюційної політичної імміграції до Канади, розкрито мотиви переселенського руху, проаналізовано поле діяльності іммігрантів — учасників національно-визвольних змагань.

У доповіді учителя історії та правознавства Одеської вечірньої школи № 19 **Павла Андрійовича Майбороди** «*А. Г. Готалов-Готліб у час революційних змін та впровадження НЕПу (1917–1931 рр.)*» зроблено спробу реконструювати образ А. Г. Готалова-Готліба в 1917–1918 рр. за споминами В. Каверіна та його романом «Два капітани» й аргументовано, що він вкотре блискуче пристосувався до політичних змін і завдяки великим можливостям соціальної мобільності, що відкрилися на початку 1920-х рр., там, де працював, зміг стати не тільки радянським педагогом, а й радянським професором вищої школи.

Організатори Біографічних читань висловлюють щире подяку всім учасникам та запрошують дослідників, яких цікавлять проблеми біографіки та біобібліографії, і надалі брати участь у заходах Інституту біографічних досліджень!

Тетяна Володимирівна КОТЛЯРОВА,
молодший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Київ)

Tetiana KOTLIAROVA,
Junior Research Fellow
of Institute of Biographical Researches
of The Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv)

Стаття надійшла 17.09.2017 р.